

ragaszkodását, amelyet inkább a makacsság, mint a sodró erő avat szenvedéllé, kísérteties erővel érzékelteti a regény. Végeredményben az író szuggeráló művészete ebben a regényben is bravúrosan végzi mutatványát, de a téma nem bizonyul szerencsésnek.

Thurzó Gábor született mesélő, s a mese fogalmában kissé benne van az is, hogy költött történet, nem a valóságot másolja. Ezért minden művében van valami „irodalmi”, — a nélkül egyébként, hogy kiszámítottak hatna. Ellenkezőleg: ahogy alakjai ösztönük szerint élnek, s úgyszólván nincs is fülük az „ésszerű megfontolás” szavára, maga az író is láthatóan ösztönösen alkot, ösztönére bízva magát, és sem az ellenőrző értelemnek, sem a hatástelhárító óvatosságnak nem hajlandó alávetni ihletét. A légüres túlzásoktól azonban legjobb műveiben megóvja írói alkatának másik alapvető vonása: az, hogy saját élményeivel és alakjainak életkörüzetével a polgári életformába kapaszkodik, s ennek korlátai ellensúlyozzák vonzódását a lelki különlegességekhez, — az egyetlen kilengéshez, amelyet ez a józan polgári környezet megenged. Nem hiába ezen a két irodalmi területen találta meg eddig legtermékenyebb ihletforrásait: a régi pesti polgárvilág és a különleges emberi kapcsolatok rajzában. Legértékesebb egyéni képessége a lelki légkörteremtés művészete, amelynek nyomása alatt a valószerűtlenséget is

hihetővé avatja. Stíluseszmenye nem a kicirkalmazott, intellektuális tartalommal és ingyenc szófűzésekkel terhelt stílus, hanem a mesehanghoz közel álló fesztelen folyóbeszéd, amely meglepően gazdag szókinccsel inkább bőbeszédű, semmint takarékos. Nem teszi pongyolává a stílust, de mindenesetre föllazítja az előző nemzedék esszé felé hajlított, tömény szépprózájának intellektuális fegyelméből, és visszaadja epikai jogait. Plaszticitás és elvontság helyett inkább színrel és hangulattal ír, s az alakjellemzésben, hasonlatokban a groteszk festőiséget sem veti meg. Ahogy témakezelése „irodalmi”, úgy stílusa is jellegzetesen „írói”; s ezt javára említjük. Példaképen hadd idézzük egyetlen mondatát: Miklós „lassan húzta végig pillantását Bélán, mint egy gyufaszálat, Béla lángvörösrre gyulladt tőle” (Az adósság).

Thurzó a legiróbb szépíró társai között. Négy nagyobb regényével és kötetnyi novellájával rég túl van a pusztai ígéreten, s *Az árnyak völgyében*, meg egyik-másik novellájában saját hangjának, legjobb képességeinek méltó kifejezését is megtalálta. Realista képességeitől a gyökeres pesti polgárság részletesebb, átfogóbb rajzát várjuk, a „csoda” és a szenvedélyek rajzában pedig oly szuggesztív műveket, mint *Az árnyak völgyében*. Ihlete bizonyára megajándékoz ilyenekkel, amint elhithető művészete ismét szerencsés nyersanyagra talál.

Á R N Y É K

I.

Ki hiszi el, ha mondjuk, hogy a hosszú, fakó napok szörnyebbek, mint a kőpad? Tudja a bíró fájo pontjainkat, jó helyre szúrja töreit a bosszú.

Mint nyomtató ló, járunk körbe-körbe; eszünk, iszunk és pihenünk is rendben. Szárnyas hajnalban, takarózó estben elindulunk és megtérünk letörve.

Az éhes halál fényes foga csattog mindenfelé az összevissza földön — minket derékul zár és óv e börtön.

S a véresekhez sóhajtunk: szerencsés élők ti, kikben lankad s új tüzet fog a lét, mert csapdák, vermek közt haladtok.

II.

Idegenből jó, ránkéz és továbbmegy; a szemét lessük: bágyadtan mereng el; szólítjuk sirva: erre sem dereng fel — idegenből jó, s idegenben áll meg.

Szálló hajával, csillogó hajával szikrázó sávot húz az éjszakába, siet az élők villogó honába, viszi homályos kedvünk is magával.

Ismertük egyszer, akkor ő is ismert, valamit érzünk: emlék? képzelődés? — a lelkünk akkor tékozozni is mert:

elengedtük — ki gondolhatta volna: megüresednek majdan az idők és jeget növeszt magányunk nyájas orma.

III.

Únjuk a várost, únjuk önmagunkat és otthonunkat, ezt a gyáva fészket, (kerülgeti a sajjóléptű végzet, csak távol árnyék súlyával szorongat).

Ha már a tűzvész, földrengés kíméli, a puhamarkú feledés segítsen — életünk élő újságot terítsen, mely hangos hírek ezreit igéri.

Csodálkozunk anyánk mindennap látott vonásain, a százszor végigtalpalt utcákon és csodálkozunk magunkon,

mint ki először nézi a világot, először élvez táró, drága hajnalt, s amerre jár, nincs még előtte únt nyom.

CSORBA GYÖZÖ